

Sadržaj

Događaji

Saopćenja za javnost

Mediji o medijima

Konkursi

Linija za pomoć novinarima

Plave koverta zване kleveta
Piše Arijana Saračević Helač

Šta oni koji tuže, ali i tuženi, trebaju znati o kleveti, sudskoj praksi i Zakonu o zaštiti od klevete

Piše: Davor Bunoza

Zaštita od klevete kao etička, a ne (samo) zakonska mjera

Piše: Prof. dr. Lejla Turčilo

Zakon o zaštiti od klevete: od revolucije do reakcije?

Piše: Arben Murtezić

Medijske slobode: Kad se sretnu novinari i vlasti Zapadnog Balkana

youtube

Uvodnik

Mediji i tužbe za klevetu: Kolika je cijena duševne boli??

Predsjedavajući Predsjedništva BiH Milorad Dodik je nedavno, pred grupom novinara, kolegu Avdu Avdića javno nazvao „kretenom“.

- A, joooj... Nemoj me pitati za tog kretena, majke ti mile. To je kreten najobičniji, odjednom on postao glavna faca u Bosni i Hercegovini – rekao je Dodik.

Za ovakvu uvredu kolega Avdić, koliko je poznato, nije podnio tužbu protiv Dodika. No, da je situacija bila drugačija i da je Avdić upotrijebio navedene riječi za Dodika, nema sumnje da bi već stajao negdje u hodnicima Općinskog suda i čekao ročište za uvredu časti, ili čak i za klevetu - jer jedno sa drugim se nerijetko isprepliću, pa ni samim stranama u postupku i sudijama ponekad nije najjasnije gdje prestaje uvreda, a počinje kleveta, i obrnuto.

U nepune dvije decenije, otkako je kleveta u Bosni i Hercegovini iz sfere krivičnih postupaka novim zakonima uvedena u građanske parnice, broj tužbi koje se godišnje podnose protiv novinara i vlasnika medijskih kuća za klevetu enormno je porastao. Samo tokom 2017. godine, prema podacima Udruženja BH novinari, aktivna su bila 173 slučaja u kojima su novinari, urednici medija i njihovi vlasnici tuženi za klevetu. U tužbama protiv novinara prednjače, naravno, političari - koji su i najčešći subjekti novinarskih tekstova i priloga - a slijede ih dužnosnici na svim novima vlasti, direktori javnih preduzeća i institucija i druge javne ličnosti.

Odštetni zahtjevi kreću se od skromnih nekoliko stotina, pa do više desetina hiljada maraka, ovisno od vještačenog stepena „duševnih boli“ nanesenih tužitelju, ali i visine funkcije koju obnaša.

Ono što je posebno zabrinjavajuće je činjenica da u posljednje vrijeme tužbe za klevetu protiv medija i novinara sve češće podnose najviši pravosudni djelatnici - glavni tužitelji, predsjednici sudova, članovi Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV) BiH... Novinari će nerijetko reći da je u takvim slučajevima, po sistemu „kadija te tuži - kadija ti sudi“, pravna bitka za njih unaprijed izgubljena. I zaista, može li se u takvim okolnostima uopće očekivati drugačiji ishod?

Tumačenje tri postojeća zakona o zaštiti od klevete (entitetskih i Brčko Distrikta) poseban je problem. Već godinama se između novinarske zajednice s jedne, i pravosudne sa druge strane, lome koplja ponajviše oko pitanja na kome je zapravo teret dokazivanja u postupcima koji se odnose na klevetu. Treba li tuženi dokazati svoje navode, ili je ipak tužitelj taj koji mora dokazivati činjenice za koje tvrdi da su neistinite? .

Događaji

14.7.2019.
Novinarke krenule u borbu

12.7.2019.
Wigemark sa bh. građanima: Ova zemlja se mora promijeniti, bez obzira na članstvo u EU

5.7.2019.
Radionica u Tesliću: Predstavljena publikacija „Etičko izvještavanje o mentalnom zdravlju“

29.6.2019.
Mobing i diskriminacija – učestali oblici kršenja prava novinarki

25.6.2019.
Predstavnici EU sa novinarima: Za loš sistem u BiH građani su podjednako odgovorni kao i političari

24.6.2019.
Jačanje lokalnih medija u fokusu projekta „Slobodni mediji, slobodno društvo“

12.6.2019.
Novinarke su obeshrabrene izostankom sankcija prema kršiteljima novinarskih prava

12.6.2019.
Novinarke ne prepoznaju svakodnevni stres i rodno nasilje kao profesionalne probleme

17.5.2019.
Mreža novinarki u BiH: zajednička borba za ženska ljudska prava

16.5.2019.
Vladimir Kovačević novinar godine

16.5.2019.
Novinarstvo i građani na udaru zakona i bezakonja

Saopćenja za javnost

2.7.2019.

UO BHN: Javna osuda uplitanja političkih stranaka u rad TVSA

26.6.2019.

UO BHN: Tražimo hitno i javno očitavanje agencije OSA

21.6.2019

Koalicija protiv zločina iz mržnje i govora mržnje osuđuje loš i nedostojan tretman izbjeglica i migranata

9.6.2019.

UO BHN: Reakcija na saopćenje Tužilaštva BiH

11.6.2019.

UO BHN: Ambasador Rusije u BiH se mora javno izviniti novinarima Žurnala

Naravno, ne treba zanemariti ni pitanje odgovornosti novinara prema profesiji i javnoj riječi. U vremenu u kojem su web portali preuzeli primat nad ostalim medijima, a vijesti i teme koje okupiraju medijski i javni prostor se smjenjuju bukvalno iz minute u minutu, realnost je takva da većina novinara imaju (pre)malo vremena da se istinski posvete temama koje obrađuju i provjere istinitost činjenica kojima raspolažu, pa tako ponekad i nenamjerno, u brzini i nepažnji, „oklevetaju“ nekoga. Ponekad to rade i sa namjerom, iz različitih (a najčešće političkih) interesa vlasnika ili urednika medija, svjesni i unaprijed spremni na to da će ih za koji dan od objavljivanja priloga na redakcijskom stolu dočekati mrska „plava koverta“...

O kleveti i njenim različitim aspektima, od korištenja tužbi kao vrste pritiska na medije, preko novinarske etike, pa do problema u zakonskoj regulativi i stručnosti advokata i sudija koji se bave ovakvim slučajevima, za ovaj broj biltena E-novinar pišu profesorica na Odsjeku žurnalistike Fakulteta političkih nauka u Sarajevu dr. Lejla Turčilo, novinarka Arijana Saračević Helać, direktor Centra za edukaciju sudija i tužilaca FBiH Arben Murtezić i advokat Davor Bunoza.

Maja Radević, urednica biltena E-novinar

„Koliko god želite poštediti porodicu, saznaju šta me je snašlo i u jednom trenutku, boje se i poštara. Tužbe i prijetnje novinarima u našem društvu imaju obeshrabrujući efekat na novinara. Ali, povratka nema“

Mediji o medijima

12.7.2019.
Čoliću četiri godine robije za pokušaj ubistva novinara Kovačevića

2.7.2019.
Počelo emitiranje programa Televizije Herceg-Bosne

18.6.2019.
Konferencija OSCE-a o medijima: Novinarke predstavljaju posebnu rizičnu grupu

Plave kovertе zvane kleveta

Piše: Arijana Saračević Helać

Prije blizu dvadesetak godina, na svom poslu, počela sam dobijati plave kovertе.

Prvu sam veoma emotivno otvorila. Za moj prilog objavljen u magazinu „60 minuta“, tužio me je za klevetu postratni tajkun, lokalni moćnik blizak vladajućim strukturama.

Radila sam priču o nelegalnoj i kriminalnoj privatizaciji zavidovičke „Krivaje“. Tješile su me kolege i uvjeravale da je moja priča ispravna, i sve rečeno u njoj lako dokazivo na Sudu. Nikako nisam mogla sebi objasniti zašto moram na Sud da dokažem istinitost moje priče, u kojoj je dokumentiran proces uništavanja nekada velike i uspješne „Krivaje“. Svjedočili su mi obespravljeni radnici, čiju su priču ilustrirali kadrovi praznih i tihih hala.

Redakcija pretrpana tužbama

No, brzina televizijske mašine u kojoj smo radili odvela me je na novu priču u Tuzlu i „Plavu bolnicu“. Nakon objavljivanja iste, ekspresno stiže nova plava kovertа i nova tužba za klevetu, koju je podigao tadašnji predsjednik UO Kliničkog centra u Tuzli. I tako, iz sedmice u sedmicu, i u jednom trenutku u mojoj ladici se istovremeno nalazilo oko desetak plavih omotnica. Bio je to strahovit pritisak na mene kao novinarku, ali i na magazin za koji sam radila. Uporedo sa mnom, i kolege su se spremale za svoje pravne bitke.

U to vrijeme, bila je praksa da su osobe tretirane u našim pričama, preko režimskih novinara, najavljivali svoje tužbe i na taj način slali poruku kao prijatnu i nama lično, ali i medijima u kojima radimo. Da i u našoj profesiji ima svašta, jedan od dokaza bile su rečenice većine kolega koje su mi upućene: „Sama si tražila. Ko te tjerao...“ Istina, u tom periodu u sebi sam vodila lične bitke i stalno se pitala: Šta ako izgubim? Šta ako mi odbiju od plate? I onda dobijala novu snagu za nove analitičke priloge jer sam bila dio grupe novinara iz veoma malog broja medija koji su zaista željeli poštenu i bolju BiH, jednaku za sve i u kojoj će se poštovati zakoni. To je moja ljudska i profesionalna dužnost, po svaku cijenu.

Vremenom sam se smirila i te plave kovertе dočekivala sam čak šaleći se na svoj račun. Imali smo vrhunski advokatski tim. No, u jednom trenutku Redakcija je bila pretrpana tužbama, a advokati su u zakazano vrijeme naših ročišta, konkretno govorim o sebi, imali više suđenja. Tako sam počela da izučavam zakone i u slučaju nepojavljivanja našeg advokata, na ročište mi dođe pripravnik u kojeg ja jednostavno nisam imala povjerenje, ne u smislu profesionalnosti, već u smislu nedostatka snage da se izbori za korumpiranim sudijama. Nismo dovoljno ni jedni, ni drugi bili educirani po pitanju klevete. U mom najtežem slučaju, koji je trebalo ekspresno da se zaključi, a odužilo se na nekoliko godina, pokazala sam se vidovitom.

Radila sam priču o novom bihaćkom gradonačelniku ljevičaru i uočila nepravilnosti u njegovom radu već na samom početku mandata. Pošto format

Konkursi

Konsultant/ica za izradu metodologije za mapiranje slobode medija i prava novinara u BiH.

Rok za prijavu: 20.7.2019.

[Detalji](#)

Medijski doprinos promociji i zaštiti prava djeteta u BiH 2019

Rok za prijavu: 31.10.2019.

[Detalji](#)

Konkurs za novinarsku nagradu "Srđan Aleksić"

Rok za prijavu: 31.10.2019.

[Detalji](#)

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

1. Ademir Mešanović, snimatelj RTV TK, fizički napad - Na snimanju deložacija dvije porodice iz okoline rudnik Kreka napadnut je kameraman RTV TK, Ademir Mešanović, kojem je prilikom napada oštećena kamera i bačena u blato. Upravni odbor Udruženja/udruge BH novinari i Linija za pomoć novinarima uputili su Saopćenje za javnost. Linija za pomoć novinarima također je uputila pismo Upravi Rudnika Kreka na izjašnjenje o incidentu koji se desio. Linija za pomoć novinarima uputila je dopis PU Lukavac da nas obavijeste o poduzetim radnjama (15.05.2019.) Iz Uprave su nam dostavili odgovor da je sve bilo veliki nesporazum (16.05.2019.) Odgovor Pu Lukavac o poduzetim radnjama -predmet čenakon kompletiranja dostaviti Kantonalnom tužilaštvu TK Tuzla (12.06.2019.) BHN suočeni sa tužbom za klevetu od Cobra Security, pisali smo dopis upravi Rudnika Kreka doo Tuzla da nam dostave info u vezi sa zastitarima kopa Šikulje (24.06.2019.) Advokat Ahmet Efendić je u ime Udruženja BH novinari poslao pravnom zastupniku Cobra Security doo Tuzla Odgovor na Zahtjev za demantij (26.06.2019.)

2. Midhat Dedić, novinar, fizički napad - Novinar Midhat Dedić je u centru Sanskog Mosta imao saobraćajnu nesreću. Federalni zastupnik i predsjednik SDA Sanski Most Asim Kamber je nesreću fotografisao. Nakon traženja informacije o tome zasto je fotografisan,

istraživačke priče zahtijeva širu analizu i metodološki pristup u radu, dotakla sam se i njegovih dodatnih poslova - poput članstva u jednom prestižnom institutu kojim je predsjedavao njegov partijski šef, a utemeljitelj istog jedan je od najpoznatijih, tad još uvijek živućih, Bosanaca i Hercegovaca, čije je porijeklo novca bilo upitno. Upravo ta osoba možda je i najveći donator „nove“ BiH, ali i osoba koja je smatrala da je nedodirljiva i da se novcem sve kupuje. Svi su mi rekli: "Ovo ćemo izgubiti." Bila sam očajna, ali strašno, strašno uporna, toliko da sam obišla sve moguće arhive, kontaktirala kolege i sve ostale koji bi mi mogli pomoći. Jer ono što vi znate da je tako, nije dokaz za Sud.

Noć uoči glavnog ročišta, zove me moj drug i kolega i saopćava mi užasnu mrlju iz biografije osobe koja me je tužila za klevetu. Zoru sam dočekala s mučninom od svježe spoznaje s kim imam posla. Dodatno, nije lako, bez obzira na statistiku, doći na Sud. Ljudi nas prepoznaju, zaustavljaju, zapitkuju i olako klasificiraju. Dok izađete s ročišta, već čaršija zna. Koliko god želite poštediti porodicu, saznaju šta me je snašlo i u jednom trenutku, boje se i poštar. Tužbe i prijetnje novinarima u našem društvu imaju obeshrabrujući efekat na novinara. Ali, povratka nema.

Kad su suci naklonjeni onima koji tuže

Dakle, bio je petak, čini mi se 2004. godina. U devet sati ujutro to famozno glavno ročište. Dolazim i prolazim provjere i pred sudnicom ugledah pripravnicu iz advokatskog tima koji nas je branio. Htjela sam se samo okrenuti i otići. Osjećala sam se prevarenom i tako bespomoćnom. No, rekoh u sebi, „hajde da izgubiš“. Uđosmo u sudnicu. Advokatica tužitelja gleda me s podsmijehom. Ko sam ja, pobogu, da smijem oklevetati takvog mecenu? U sebi osjetih gađenje zbog svega. Pripravnica šuti, a ja pitam: „Gdje je gospodin? Hoće li se pojaviti?“ Sutkinja Rada ili Radmila, zaboravila sam joj prezime, vrtila zlatnom, ali baš zlatnom, olovkom i kaže: „Bolestan je, ja sam bila kod njega da potpiše“.

Pitam je da li je potpisao tom zlatnom olovkom, koju je dobila od njega? Crveni se. U tom trenutku u sebe sam tako sigurna i sretna što sam učila zakone, pravne puteve i lijekove i što sam znala da je sutkinja potkupljena. Tražim na uvid svu medicinsku dokumentaciju koja opravdava gospodinov izostanak. Moja odbrana traži prekid i odgađanje. Tiho joj kažem da šuti. Ja sam uporna. Nema dokumentacije, i od pripravnice tražim da zahtijeva izuzeće sutkinje Rade. Po završetku, priđem joj i u lice kažem morbidni detalj iz biografije tužitelja, koji je bio moj keč u rukavu, i u lice joj priznam šta mislim o njoj, potkupljivoj, jer smatram da pravosuđe i novinarstvo moraju raditi na istom zadatku. Predmet je izvjesno vrijeme mirovao, a potom je dodijeljen, po mom mišljenju, jednom od najčestitijih sudija, gospodinu Srdiću, koji je imao hrabrosti da pošteno zaključi ovaj predmet.

Asim Kamber je povukao pištolj na novinara i fizički nasrnuo na njega. Linija za pomoć novinarima uputila je dopis Policijskoj stanici Sanski Most. Treća Policijska uprava Sanski Most nas je obavijestila da su izvršili određene radnje po prijavi i da je predmet još u radu (18.06.2019.)

3. Amila Alijagić, novinarka, prijetnje - Nakon objave teksta na portalu source.ba novinarka Amila Alijagić dobila niz uvredljivih prijetnji. Linija za pomoć novinarima dostavila je dopis Policijskoj stanici Novi Grad,

U međuvremenu, svako od nas radio je istom dinamikom, redovno donoseći priče o korupciji, zločinima, sumnjivim privatizacijama... i svi smo imali male bitke u sebi zbog stalnog pritiska plavih koverti. Zanimljivo je da bi, s vremenom, tužitelji u toku procesa sami odustajali. Apsurd svega je da me vrlo često i danas pozivaju da različitim sudovima dostavim podatke kao relevantne dokaze za određene predmete, a da sam za iste tužena deceniju ili deceniju i po ranije.

Šta oni koji tuže, ali i tuženi, trebaju znati o kleveti, sudskoj praksi i Zakonu o zaštiti od klevete

Piše: Davor Bunoza

Svjedoci smo da se u javnosti sve više spominje da je netko nekoga oklevetao, tako da je riječ „kleveta“, ili „tužit ću te za klevetu“, postala fraza kao način dokazivanja da to što je novinar o nekom napisao ne samo da nije istina, nego će novinar morati snositi i štetne posljedice za ono što je napisao, odnosno bit će i novčano kažnjen za ono što je napisao.

Budući da sam zastupao, ali i tužio novinare po osnovu klevete, mogu istaći da bez obzira što Zakon o zaštiti klevete (FBiH/RS) sadrži samo 15-tak članaka, radi se o oblasti koja nije tako jednostavna kada se dođe do sudskog postupka, i sudska praksa u ovoj oblasti vrlo je bitna.

U postupcima klevete utvrđuje se zapravo je li postignut pravičan balans između prava novinara na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije o temeljnim ljudskim pravima i prava na zaštitu ugleda oštećenog, koje se jamči člankom 8. Europske konvencije o temeljnim ljudskim pravima. Kriteriji koji se uzimaju obzir jesu: doprinos raspravi od javnog interesa, koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ, što je predmet izvještavanja, ponašanje osobe o kojoj je riječ prije objavljivanja.

Što je kleveta?

Pojednostavljeno, kleveta je iznošenje ili prenošenje neistinitih činjenica o nekoj osobi koje štete časti i ugledu te osobe. Postoje dvije ključne stvari u kleveti: iznošenje neistinite informacije, te da ista informacija šteti časti i ugledu osobe na koju se odnosi. Ukoliko se dokažu u sudskom postupku ova dva elementa, sud će vjerojatno donijeti presudu kojom će se naložiti isplata štete zbog učinjene klevete.

Međutim, postavlja se pitanje što je to neistinita informacija? U sudskoj praksi, često se dokaže da objavljena informacija možda i nije točna, ali da se radi o „vrijednosnom sudu“, pa iz tog razloga nisu ispunjene pretpostavke za odgovornost od klevete.

Što je vrijednosni sud?

U postupcima radi zaštite od klevete, mora se napraviti granica između iznošenja činjenica i vrijednosnog suda. Činjenica se može dokazati, dok vrijednosni sud predstavlja mišljenje tj. vrijednosnu ocjenu koja se ne može dokazati i ne može biti osnov za odgovornost zbog klevete.

Navest ću slučaj gdje je novinar objavio članak da je osoba N.N. sudjelovala u nelegalnoj prodaji oružja, a to je novinar temeljio na policijskim izvorima. Ovdje se radi o iznošenju činjenice koja se mogla provjeriti. U ovom postupku sam dokazao da je novinar pogrešno naveo da je moj klijent prodavao oružje, a niti se to navodi u policijskom izvješću, čime je novinar

„Novinari često objavljuju članke o javnim osobama i političarima, koji u pravilu i najviše tuže za naknadu štete zbog klevete. Prema praksi sudova, javne osobe moraju imati puno veći stupanj tolerancije na kritičke natpise u odnosu na privatnu osobu koja je nepoznata u javnosti“

Analiza presude za klevetu protiv CIN-a

Za potrebe BH novinara i Linije za pomoć novinarima, Mehmed Halilović, pravni ekspert iz Sarajeva, analizira presudu Općinskog suda Sarajevo u slučaju tužbe za klevetu protiv novinara Centra za istraživačko novinarstvo

iznio neistinite informacije u svom članku. U postupku je dokazano da je novinar prenio neistinitu informaciju. Radilo se o činjenici koja se mogla dokazati.

U drugom slučaju, osoba N.N. je tužila novinara zbog toga što je objavljena informacija da je on neuspješan načelnik i da je odgovoran zbog manjka novca u proračunu općine. Sud je odbio tužbu osobe N.N. iz razloga što se radilo o iznošenju mišljenja-vrijednosnog suda, dakle, nečeg što se ne može dokazati.

To, međutim, ne znači da novinar može stalno iznositi negativne vrijednosne sudove o nekoj osobi. Ustavni sud BiH je u više svojih odluka naglašavao da i kod vrijednosnih sudova mora postojati podloga za takvo mišljenje, tj. da ne smije biti proizvoljnosti u izjavama gdje se navodi vrijednosni sud.

Kako se određuje šteta u predmetima klevete?

U predmetima klevete, tužitelj/oštećeni zahtijeva da mu se isplati novčani iznos na ime naknade štete zbog učinjene klevete. Postavlja se pitanje tko i kako određuje visinu štete? Ranije se u ovakvim predmetima šteta utvrđivala medicinskim vještačenjem, gdje bi vještak medicinske struke utvrđivao psihičke bolove koje je objavljeni članak prozrokovao tužitelju.

Sudska praksa je promijenjena i šteta kod klevete se ne utvrđuje medicinskim vještačenjem, nego je zadatak suda da na temelju slobodne ocjene, koja nije apsolutna, sam utvrdi pravičan iznos uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja. Drugim riječima, sudac pred kojim se vodi rasprava će u slučaju da utvrdi da se radilo o iznošenju neistinite informacije, utvrđivati koliko iste informacije štete ugledu i časti tužitelja, da li je tužitelj podnio demantij i na temelju ovih pokazatelja će utvrditi pravičan iznos štete.

Iz vlastitog iskustva, prosječan iznos naknade štete zbog klevete se kreće oko 3.000 KM, sa tendencijom smanjivanja ovog iznosa.

Javne ličnosti i kleveta

Novinari često objavljuju članke o javnim osobama i političarima, koji u pravilu i najviše tuže za naknadu štete zbog klevete. Prema praksi sudova, javne osobe moraju imati puno veći stupanj tolerancije na kritičke natpise u odnosu na privatnu osobu koja je nepoznata u javnosti. U pravilu, prilikom određivanja je li sporni tekst klevetnički u odnosu na političara i javne ličnosti, sud posebno gleda je li članak bio zlonamjerman sa ciljem da se bez argumenata ili bilo kakve razumne podloge nanosi šteta časti i ugledu javne ličnosti.

U kojem roku se može podnijeti tužba za naknadu štete zbog klevete

U sudskim postupcima postoje rokovi koji se moraju poštivati - u suprotnom, ulazi se u zastaru. Sud ne pazi na zastaru po službenoj dužnosti, nego istaknuti prigovor zastare mora biti u sudskom postupku istaknut ukoliko želite da vam sud uvaži ovaj prigovor.

Rokovi za podnošenje tužbe za klevetu su vrlo kratki. Subjektivni rok iznosi tri mjeseca od dana kada je oštećeni saznao, ili je trebao saznati za izražavanje neistinite činjenice i za identitet štetnika i taj se rok ni u kom slučaju ne može produžiti nakon isteka jedne godine od tog dana.

U praksi se često postavlja pitanje je li oštećeni dužan da podnese zahtjev za ispravku, odnosno demantij, kao i da li u slučaju nepodnošenja demantija

oštećeni gubi pravo da podnese tužbu. Oštećeni koji nije podnio demantij, odnosno zahtjev za ispravku, ne gubi pravo da podnese tužbu radi naknade štete zbog klevete, ali sud uglavnom cijeni da oštećeni nije poduzeo sve rad-

nje sa ciljem da ublaži štetne posljedice, što ima za posljedicu da će sud vjerovatno umanjiti iznos štete koju potražuje oštećeni svojim tužbenim zahtjevom.

Kako smanjiti rizik da budete tuženi za klevetu

Novinari često "vagaju" da li objaviti informaciju zbog koje bi mogli biti tuženi za klevetu. Ustavni sud je u više svojih odluka iznosio da su vijesti „prolazna roba“, te odgađanje da se one objave, čak i za kratko razdoblje, može ih lako lišiti njihove vrijednosti i zanimljivosti. Usprkos tome, zahtijeva se oprezan pristup. Mediji imaju obvezu svoja istraživanja provoditi u dobroj vjeri, a prije objave postoji uobičajena novinarska obveza da se provjere činjenični navodi. Što je navod ozbiljniji, to činjenična osnova treba biti čvršća.

Drugim riječima, novinar će smanjiti rizik da bude tužen za klevetu ako svoj rad obavlja profesionalno i u dobroj vjeri.

Potrebno je pažljivo provjeriti izvor informacija i ne koristiti termine kojima se prejudicira krivnja, a bez da se za to ima čvrst osnov.

Čak i kad se vode istrage i kazneni postupci, kada je riječ o izvješćivanju o pitanjima od općeg interesa, novinar je dužan da pribavi pouzdanu informaciju i da djeluje u dobroj vjeri, bez cilja da se okleveta ili diskreditira osoba na koju se odnose informacije.

Može se zaključiti da Zakon o zaštiti od klevete, kao i sudska praksa Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu i Ustavnog suda BiH idu ka tome da se pruži zaštita novinarima ukoliko svoj posao rade profesionalno i u skladu sa pravilima struke. To ne znači da će novinar biti zaštićen ukoliko je tužen za klevetu - upravo suprotno, vjerovatno će biti odgovoran da nadoknadi štetu za klevetu ukoliko ne može dokazati da je svoj posao obavljao savjesno i profesionalno.

Zaštita od klevete kao etička, a ne (samo) zakonska mjera

Piše: Prof. dr. Lejla Turčilo

Jedno od temeljnih prava na kojima počiva svako demokratsko društvo je pravo javnosti da zna, odnosno da ima pravovremene i provjerene informacije o ljudima, pojavama i događajima iz svojeg neposrednog okruženja, iz svoje društvene zajednice. Na osnovu tih informacija javnost rasuđuje, raspravlja i odlučuje o sebi i o zajednici, odnosno kreira javno mnijenje koje donosioci odluka moraju uvažavati prilikom zastupanja javnosti u javnim poslovima.

Javne osobe i stepen tolerancije

Rijetko se, međutim, upravo zakon o zaštiti od klevete posmatra u svjetlu zaštite prava javnosti da zna. U općem javnom diskursu kod nas profillirala su se dva stajališta koja zaštitu od klevete vide kao mehanizam koji je u interesu specifičnih zainteresiranih strana u procesu medijskog izvještavanja. Nosioci javnih funkcija i javne osobe smatraju kako je zakon o zaštiti od klevete kreiran u svrhu upravo njihove zaštite od kritičkog suda medija i novinara i propitivanja njihovog rada na transparentan i javan način. Zaboravljaju pri tom da ih upravo javna pozicija obavezuje na širi opseg tolerantnosti na kritičku riječ i javno iznošenje stava o njima. Drugim riječima, zaboravljaju da prihvatajući ulogu javne osobe, sa svim privilegijama koje ona donosi, prihvataju i biti pod lupom više od drugih ljudi čiji su poslovi manje javni.

To, naravno, ne amnestira drugu stranu u procesu, medije i novinare od obaveze da njihovo izvještavanje o tim osobama bude zasnovano na provjerenim i provjerljivim argumentima i činjenično potkrijepljeno. Na novinarskom „polu“ ove diskusije o zaštiti od klevete, u posljednje vrijeme javlja se također diskutabilan stav da je upravo broj tužbi za klevetu neka vrsta znaka objektivnosti medija, jer su oni tobože ti koji ne prezaju iznijeti informacije o javnim osobama zbog kojih ih onda javne osobe tuže, dok drugi takve informacije ne smiju iznijeti jer nisu neovisni.

Činjenica jeste da se tužbe za klevetu kod nas uglavnom pokreću od strane javnih osoba, mahom političara i nosilaca javnih funkcija, nekada jer oni naprosto ne shvataju svoju odgovornost prema javnosti, pa svako kritičko pisanje smatraju uvredom, no češće zbog činjenice da putem opetovanih tužbi pokušavaju egzistencijalno ugroziti medije i onda kada oni izvještavaju profesionalno i činjenično. No, nažalost, daleko smo od tvrdnje da su sve tužbe za klevetu neosnovane, a svi mediji i novinari odgovorni u svom izvještavanju. U tom kontekstu doista je pogrešno tvrditi da je to što vas neko tuži bilo kakav znak profesionalizma, čak i u društvima kakvo je naše, sa izuzetno niskim nivoom svijesti javnih osoba u pogledu njihove izloženosti sudu javnosti. Naprosto, slučajevi neprofesionalnog, defamatorskog, tendencioznog izvještavanja nekih medija, kojima je, kako to opisuje kolega Ozren Kebo „uvreda postala stilska figura“, prečesti su da bismo tvrdili da klevete u našim medijima nema i da bi se neki mediji toliko iznenađivali na sudske pozive. Kao što postoje profesionalni i neprofesionalni mediji i novinari, tako postoje i osnovane i neosnovane tužbe za klevetu.

Još jedan važan aspekt potrebno je osvijestiti u ovoj diskusiji o kleveti u javnom prostoru, a on se odnosi na podizanje kulture dijaloga i kvaliteta diskusije u javnom prostoru. U novomedijskom okruženju udruženom sa sistemskim društvenim podjelama (kakvo je naše), već i najmanje neosnovane negativne informacije o nekoj osobi, grupi, instituciji, organizaciji gotovo se eksponencijalno šire i gotovo svaka iskra izazove požar govora mržnje, kako na društvenim mrežama, tako i u javnom prostoru općenito. Odgovornost za izrečeno, a posebno odgovornost za to da se ono što se u javnom prostoru iskaže kao tvrdnja o nekome ili nečemu može i dokazati konkretnim podacima, tako postaje još veća. Naravno, nije primarni cilj legislative vezane za zaštitu od klevete razvijanje kulture dijaloga, ali joj je ono svojevrsna prateća pojava i dobro je pokušavati je razumjeti i na ovaj način.

Zakon kao podsjetnik na profesionalne standarde

U najkraćem, za nas nepravnike, ali i za nas koji legislativu vezanu za zaštitu od klevete razumijevamo u širem kontekstu, rationale iza takve legislative

„Cilj je štititi pravo javnosti da zna, na način da se toj javnosti garantuje da ono što joj se predstavi kao istina to doista i jeste, ali i štititi pravo javnosti da dobije kvalitetne i provjerene informacije“

zapravo se odnosi na poštovanje etičkih normi i deontoloških standarda novinarske profesije. Drugim riječima, njen cilj je štiti pravo javnosti da zna, na način da se toj javnosti garantuje da ono što joj se predstavi kao istina to doista i jeste, ali i štiti pravo javnosti da dobije kvalitetne i provjerene informacije iz raznovrsnih izvora, umjesto lažnih vijesti, dezinformacija i poluistina.

Zakon o zaštiti od klevete nije tu da štiti bilo koga u smislu njegove/njene nedodirljivosti, ukoliko je po svom profesionalnom djelovanju prisutan u javnom prostoru i odgovoran javnosti. On nije ni mehanizam represije prema medijima i novinarima koji rade istraživački posao (upravo je iz tog razloga kleveta dekriminalizirana u većini demokratskih društava), ali nije tu ni da medijima daje privid da je neosnovano negativno pisanje o bilo čemu i bilo kome ikakav standard, čak naprotiv. Zakon je, zapravo, tu da medijsku zajednicu podsjeća na profesionalne standarde, a javnost na njeno pravo da bude kvalitetno obaviještena o zajednici u kojoj živi.

Zakon o zaštiti od klevete: od revolucije do reakcije?

Piše: Arben Murtezić

Kada su u Bosni i Hercegovini, prije skoro dvije decenije, doneseni zakoni o zaštiti od klevete, s pravom su ih relevantni autori, kao što su M. Halilović i M. Srdić, nazvali „revolucionarnim“.

Više je razloga zbog kojih je ovaj epitet opravdan. Prije svega, Bosna i Hercegovina je bila prva zemlja u Evropi koja je dekriminalizirala klevetu, odnosno u kojoj je kleveta prestala biti krivično djelo. Poređenja radi, Republika Srbija je, uz mnogo polemike, krivično djelo klevete izbrisala iz Krivičnog zakona tek 2012., dok u Republici Hrvatskoj nikada nije došlo do dekriminalizacije, te je čak 2015. godine uvedeno i novo krivično djelo: „teško sramoćenje“.

Neupitna dekriminalizacija klevete

Jedini ustupak koji je Hrvatska učinila novinarskim udruženjima jeste ukidanje zatvorske kazne za sva krivična djela protiv časti i ugleda. Istini za volju, niti Evropska konvencija o ljudskim pravima (Konvencija), niti bilo koji drugi relevantni međunarodni dokument ne insistiraju na ukidanju krivičnog djela klevete. Tako je, recimo, u Njemačkoj za krivično djelo klevete predviđena i mogućnost zatvorske kazne. Međutim, čini se nespornim da i pored pometnutih različitih rješenja u drugim zemljama, te problema u primjeni postojećih zakonskih rješenja o kojima će niže biti govora, dekriminalizacija klevete predstavlja pristup koji se ne smije dovoditi u pitanje u Bosni i Hercegovini.

Dalje, osim ove ključne karakteristike, zakoni o kleveti (Federacija BiH, Republika Srpska, Brčko Distrikt) su donijeli i niz drugih instituta koji su neupitni te je, između ostalog, garantovana zaštita novinarskih izvora, a državne institucije onemogućene su da tuže novinare. Među važnije, a relativno rijetko spominjane, spada i odredba da sudska mjera o zabrani nije dozvoljena prije objavljivanja, čime je izbjegnuta mogućnost nečega što bi moglo podsjećati na cenzuru u užem smislu te riječi.

Zašto se onda propis čija je svrha da „...u najvećoj mjeri obezbjeđuje princip slobode izražavanja...“ (član 3. Zakona FBiH, član 2. Zakona RS), sve češće spominje kao sredstvo pritiska na slobodu novinarstva? Naime, od samog početka primjene, broj postupaka protiv novinskih kuća i novinara bio je značajan, da bi kroz godine primjene, veliki broj pravosnažnih i izvršnih presuda doveo u tešku materijalnu situaciju pojedine novinare, a neke novinske kuće čak i do gašenja.

Činjenica da se zakoni o zaštiti od klevete u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri naslanjaju na Konvenciju, pa i praksu Suda u Strazburu je, naravno, sama po sebi dobra. Međutim, na Konvenciju se poziva kroz upućujuće i uopštene odredbe. Primjera radi, takva je odredba da pravo na slobodu izražavanja predstavlja jedan od bitnih osnova demokratskog društva, garantovan Konvencijom posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa (član 2. b), Zakon FBiH) ili „potreba za ograničavanjem prava na slobodu izražavanja mora biti jasno utvrđena u skladu sa članom 10. (2)“ (član 7., Zakon RS).

Pored citiranih, još je nekoliko članova i stavova koji su doslovni citati iz ključnih presuda Suda iz Strazbura, koji su svakako izuzetno značajni, ali uglavnom deklaratorne i generalne prirode. Po svemu ovome, ovi zakoni zaista metodološki i nomotehnički odućavaju od drugih propisa u Bosni i Hercegovini.

Nedostatak preciznih zakonskih odredbi

Kada se, pored navedenog, ima na umu da se radi o izuzetno kratkim propisima od svega 15 članova, jasno je da ostaje vrlo malo prostora za odredbe koje bi ispunile zahtjev preciznosti, te u konačnici i predvidljivosti, što su također zahtjevi Konvencije. Pri svemu ovome, svakako ne treba potcijeniti znanje naših sudija koji su u značajnom broju prošli i specijalističke obuke vezane za primjenu člana 10. Konvencije, a koju je kroz JUFREX projekat podržalo Vijeće Evrope. Projekat je obuhvatio i novinare i advokate, a nadamo se da će doći do nastavka ovog projekta, u kojem akcenat treba biti na zajedničkim aktivnostima pomenutih grupa, a radi boljeg razumijevanja specifičnosti ove materije i sagledavanja iz različitih perspektiva.

„Među važnije, a relativno rijetko spominjane, spada i odredba da sudska mjera o zabrani nije dozvoljena prije objavljivanja, čime je izbjegnuta mogućnost nečega što bi moglo podsjećati na cenzuru u užem smislu te riječi“

Upravo je na nekim od održanih skupova raspravljano kako principi iz predmetnih propisa odgovaraju Konvenciji i praksi Suda u Strazburu, ali da primjena Konvencije ne može u potpunosti zamijeniti nedostatak sveobuhvatnijih i preciznijih odredbi. U tom smislu, potrebna je stručna i otvorena rasprava o mogućnosti da se postojeći zakoni dopune, ako ne i donesu novi, pri čemu od postojećih principa ne trebalo odstupiti.

Neke od dopuna bi se mogle odnositi na specifičnosti položaja izabranih i javnih funkcionera, odnosno njihovu obavezu većeg “trpljenja”, što je također standard Konvencije. Zatim bi, možda, trebalo propisati načine izvještavanja o krivičnim postupcima, te ispitati mogućnost ograničenja visine naknada. Naravno, ovo su samo neke prima facie ideje, a obzirom na veliki javni interes, ne treba štediti truda da se sva otvorena pitanja temeljito rasprave.

Impressum

Udruženje/udruga BH Novinari

Kralja Tvrtka 5/5, Sarajevo, BiH

Tel: +387 33 223 818;

Fax: + 387 33 255 600

E-mail: bhnovinari@bhnovinari.ba;

Web: www.bhnovinari.ba

Redakcijski kolegij biltena

Faruk Kajtaž

Siniša Vukelić

Borislav Vukojević

Bedrana Kaletović

Amer Tikveša

Urednik

Maja Radević

Tehnički urednik:

Jasmin Ibrić